

Amerikaanse toestanden bij Nederlandse verkiezingen?

Maurice de Hond

Er wordt vaak gezegd dat we bij de verkiezingen in Nederland langzamerhand naar “Amerikaanse toestanden” overgaan. Maar als je de campagnestrijd van de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen enigszins hebt gevolgd en je bent ooit in de USA bij verkiezingen geweest dan is die conclusie absoluut niet gerechtvaardigd.

Er zijn twee essentiële verschillen tussen een verkiezingscampagne in Nederland en die in de USA. Enerzijds heeft men daar het principe “winner takes all” en anderzijds hebben kandidaten in de USA veel meer geld beschikbaar voor een campagne dan de partijen in Nederland. Voor een gemiddelde race van een senator is per staat meer beschikbaar dan we in Nederland in totaal voor een verkiezingscampagne uitgeven. Hierbij dient wel aangetekend te worden dat in de USA men veel gebruik maakt van tv-spots bij de commerciële televisie.

Bij mijn contact met een reclamebureau in Californie dat de mediainkoop deed voor de toenmalige zittende senator Pete Wilson werd me gezegd dat alleen al voor de primaries binnen de Republikeinse partij, zonder dat er een tegenkandidaat was (een zittende man wint nl. in de USA vrijwel altijd) 1.5 miljoen dollar beschikbaar was. En vervolgens voor de strijd met de Democraten circa 10 miljoen dollar. (Lachend werd daaraan toegevoegd: En dat voor een baan van 200.000 dollar!). Het geld is daarbij afkomstig van bedrijven, particulieren en belangengroepen, die hopen daardoor entree te krijgen bij de gekozen vertegenwoordiger en zo mogelijk een tegendienst. Veel gekozen politici zijn gedurende de hele periode dat ze zitting hebben bezig om het geld te verzamelen voor hun volgende campagne.

Het geld dat in Nederland per partij beschikbaar is voor een campagne ligt bij de drie grote partijen op het niveau van 2 a 3 miljoen gulden Met daarboven een hoeveelheid gratis zendtijd op de televisie. Het is dat Wim Kok dit nooit heeft verteld aan Bill Clinton anders zou hij nooit meer serieus genomen worden door zijn Amerikaanse collega.

Bekijken we vervolgens de inhoud en de aanpak van de campagne dan zien we ook grote verschillen. In de USA wordt heel veel gedaan aan “negative campaigning”. Het grootste gedeelte van de communicatie wordt besteed aan het zwart maken van de tegenstander. En daarbij heeft men vrijwel geen grenzen. Het kan gaan over de politieke trackrecord (stemgedrag), hetgeen op zichzelf nog best acceptabel genoemd mag worden. Maar vooral gaat het om vermeend gedrag in de toekomst, of nog beter: privé-roddels.

Een hoogtepunt (of liever dieptepunt) is geweest de zogenaamde Willy Horton commercial die Bush liet maken om Dukakis aan te vallen. Horton was een gevangene die in de thuisstaat van de gouverneur Dukakis “on parole” was en toen weer mensen vermoordde. In de commercial met Horton in de hoofdrol, die zeer vaak landelijk werd getoond werd ingespeeld op de angst van de kiezers t.a.v. de hoge misdaadcijfers in de USA.

Met de USA vergeleken is de Nederlandse verkiezingscampagne een voorbeeld van netheid en beschaafdheid.

De oorzaak van de uitspraak dat we in Nederland steeds meer Amerikaanse toestanden krijgen zal gelegen zijn in het feit dat na de periode van verzuiling (tot begin zestiger jaren), waarbij de kiezer vrijwel niet van stemgedrag veranderde, we steeds meer verschuivingen tussen verkiezingen vaststellen. Daarbij begint de persoon van de lijsttrekker, vooral onder invloed

van de televisie, een steeds sterkere rol te spelen. De partij en de lijsttrekker worden steeds meer hetzelfde.

Toch heeft de afgelopen verkiezing onomstotelijk laten zien dat we zelfs op dat punt niet op de USA lijken. Want met de zeer hoge score van vertrouwen/tevredenheid in Wim Kok zou de PvdA in de USA ook zeker 10 a 20% gewonnen hebben. En de forse daling van D66 had relatief weinig te maken met de lijsttrekker, want toen Els Borst aantrad stond die partij er al slecht voor.

Dat we op een aantal punten wat meer op de USA gaan lijken is op zichzelf logisch. Alle technologische ontwikkelingen die zich daar voordoen komen ook bij ons en in een sneller tempo dan vroeger. Wellicht dat Internet zowel in de USA als in Nederland een nieuwe inhoud gaat geven aan de communicatie tussen politici en kiezers. Ik ben benieuwd in hoeverre daardoor het politieke systeem in de USA en Nederland op elkaar gaan lijken.